

LA BELLESA DE LA VERITAT: HARMONIA I FILOSOFIA EN LES ARTS MARCIALS

Albert Villanueva Carlavilla

Llicenciat en Filosofia

Una concepció pròpia de la bellesa.

Quan s'al·ludeix a la bellesa en les arts marcials¹ — per exemple, en contemplar un combat en una pel·lícula —, sovint se la compara a la del teatre o a la dansa: ens fixem en l'equilibri de l'aixecament d'una cama o en com l'atac i l'esquivament creen una sensació d'una coreografia fogosa. Tal i com s'exposarà, aquesta comparació és impròpia i estranya, ja que s'oblida del combat com a gestió d'una situació conflictiva, cosa que, en gran mesura, és la concreció de l'art de la lluita.

Per a la present anàlisi, es pot considerar que el concepte metafísic o emocional més adient en la tradició occidental és l'*harmonia*. Es tracta d'un principi habitual dins de l'art d'Europa i amb multitud d'accepcions. Un d'aquests significats es refereix al fer que, mitjançant l'execució artística (cant, pintura, dansa...), es crea quelcom que es podria anomenar un *vinde* amb una entitat diferent de la del nostre jo corporal.

Aquest *fet d'harmonia* del subjecte amb l'univers s'expressa físicament i mentalment a les arts marcials en el fet de l'*adaptació* com a principi. Així, la bellesa del combat parteix de l'oblit de la subjectivitat egocèntrica i passa per endinsar-se en una mentalitat *llançada al món*, que cerca una reacció

física adequada a cada circumstància. D'aquí la importància d'expressions pròpies de filosofies budistes i taoistes com trobar la *vacuïtat*², un estat mental habitualment definit com espiritual, molt difícil de practicar i encara més complex de definir conceptualment, i que es caracteritza per un *buit de pensaments* on només s'actua mitjançant una mena d'inconsciència que permet una reacció mental i física fluïda vers els esdeveniments.

*Quan es parla de buit, es parla de quelcom que és impossible de definir. És el domini d'un principi que ens permet oblidar-nos d'aquest principi. Aleshores ens movem llavoren amb una espontaneïtat absoluta, submergida en el ritme de la situació. Actuem sense pensar i sense cap error. Aquest és el Camí del Buit, [...] la conquesta de l'autèntica via.*³

La lluita cos a cos com a art

Ara bé, com qualsevol pràctica artística que aspiri a un virtuosisme tècnic i no a l'espontaneïtat sense habilitats específiques, tot el procés no pot dependre d'una acció vulgarment subjectiva; l'artista que aspira a l'excel·lència

1 Per simplificar, en el present text amb *arts marcials* es fa referència a les pràctiques de combat cos a cos un contra un i no inclou la lluita a distància o en grup.

2 Per aprofundir en la importància de la vacuïtat com a concepte filosòfic i poètic: ANÒNIM, "Kokoro No-Maki", STEVENS, J. (1985) *Secretos del Budo*, Edaf (Colección Luz de Oriente)".

3 MUSASHI, M. (2004), *El libro de los cinco anillos*, Ladosur, p. 24

ha d'aprendre i desenvolupar destreses que li donin llibertat creativa. Si bé és cert que la tècnica pot fer que l'artista deixi fora la seva expressivitat, en realitat el que es busca en aquesta educació de destreses és tot el contrari: que aprengui a aconseguir alliberar la seva expressivitat i així *fer possible el que era abans impossible*, és a dir, fer possible el que abans només era a la ment de l'artista. Per entendre aquestes idees convé fer una analogia amb altres creadors: el pintor aprèn a barrejar les pintures per aconseguir el color desitjat quan faci falta en el moment creatiu i el ballarí es desenvolupa per aconseguir que el seu cos respongui de manera que, quan calgui, la cama arribi on a d'arribar, sàpiga caure de la manera adequada o la mà faci el moviment just.

El lluitador, l'artista marcial, també aprèn la tècnica però no per expressar res purament subjectiu, sinó per aprendre a harmonitzar-se amb la circumstància, de tal manera que pugui fer que la seva voluntat es desenvolupi tenint en compte la realitat que l'envolta... i així donar el cop precís, en el moment precís i amb la força adequada. Per descomptat aquest artista del conflicte també corre el perill de perdre llibertat pel fet de tancar-se només en allò après. Com en tot artista, no és només qüestió d'habilitat i precisió, hi ha quelcom més. L'autèntic art marcial no s'expressa per mitjà de la pràctica repetitiva de les tècniques, l'autèntica adaptació i fluïdesa tan sols es troben en l'aplicació d'aquestes tècniques sota el principi de l'harmonia.

*Buida la teva ment, sigues amorf, modelable, com l'aigua.
Si poses aigua en una tassa es converteix en una tassa.
Si poses aigua en una ampolla es converteix en ampolla. [...]
L'aigua pot fluir o colpejar. Sigues aigua amic meu⁴*

L'estat mental obert, és a dir, que entén la natura i les relacions d'allò que l'envolta és central per actuar en coherència amb la circumstància i el temps adequat, el *tempo* que es diria en música. Aquesta importància del *ritme* també s'esdevé en el món del teatre i del ball, però és encara més central en la lluita, on un mal gest pot ser definitiu. La pràctica marcial té en el seu gen el fet de la perillositat que marca la necessitat de tenir molt present la qüestió temporal: una nota fora de temps d'un membre d'una orquestra pot fer avergonyir, però una reacció tardana en un combat pot comportar la mort. Així tenim un art on fora de l'harmonia hi ha el final, la qual cosa comporta que cada pràctica sigui profundament vital, i que cada gest estigui ple d'una transcendència que es podria anomenar poètica.

4 Traducció d'un fragment de l'anomenada "The Lost Interview", el nom amb què es coneix popularment l'entrevista feta a Bruce Lee el 9 de desembre de 1971 al programa nord-americà "The Pierre Berton Show", que s'havia perdut, però fou retrobada l'any 1994. La cita és del minut 15.30 i el vídeo es pot trobar a youtube: Anònim [Nom usuari: Two-way street]. 1 de gener 2017. Bruce Lee: Lost interview [Arxiu de vídeo], www.youtube.com/watch?v=QWYQNsXkrLo.

Fer com si la vida depengués [d'aquell moment], fins i tot amb els sabres de fusta. Llavors l'art marcial trobaria el seu autèntic lloc: la pràctica de la Via. Si no, no es tracta més que d'un joc.⁵

Marcialitat i filosofia: la bellesa del realisme

En general pot resultar estrany situar *la utilitat, l'eficiència i l'adaptació* com a principis artístics, però en realitat són valors molt usats encara que potser poc teoritzats. Ens trobem exemples en la bellesa de la improvisació en el jazz o en el teatre sense guió. Fins i tot es podria especular que potser l'esteticitat de l'adaptació és el concepte clau per entendre les sensacions que porten a molts a definir esports com els escacs, el bàsquet o el futbol com a art, o, si més no, com a fets en els quals molta gent perceben moments de bellesa.

Així es pot entendre perquè una giravolta inspirada o els aplaudiments que provoca una coreografia sinuosa no serveixen com a principis per a apreciar un cop inspirat en el context de les arts marcials. Són valoracions acceptables en l'espectacle o en l'expressió introspectiva però clarament alienes a la pràctica marcial. Potser servirien per a valorar escènicaament una pel·lícula d'acció però no pas per apreciar un autèntic combat. Ja avisava el mestre marcial Miyamoto Musashi al voltant dels moviments que poden semblar útils però que no són propis del combat, és a dir, sobre les valoracions que no són pròpies de la marcialitat:

Avui dia les diverses escoles d'arts marcials són més efectistes que no pas útils, i això s'observa quan ens trobem en un enfrontament autèntic⁶

5 DENSHIMARU, T., *Zen y artes marciales*, ANTOLINEZ, M.A., (1998), *El go: un juego oriental milenario*, Editorial Nueva Acrópolis, p. 225.

6 MUSASHI, M. (2004), *El libro de los cinco anillos*, Ladosur, p. 24

Precisament és al Japó, la terra del mestre Musashi, aproximadament entre els segles XII i XIX on sorgeix, dins la classe social guerrera anomenada *samurai*, la figura del filòsof-guerrer-artista. En aquest període es desenvolupa una concepció original i de gran profunditat al voltant de la pràctica marcial i més enllà i amb singulars conclusions ontològiques, gnoseològiques, epistemològiques, ètiques i estètiques. Habitualment es considera que aquestes filosofies són el resultat del context social, polític i ideològic, marcat per la mentalitat de les religions i filosofies del budisme zen japonès, el budisme chan xinès, el taoisme...⁷

Potser és per aquest esperit de trobar l'harmonització física en la realitat, per la qual cosa calen aspectes mentals i materials, que s'estableix una relació tan profunda entre la filosofia i l'artista marcial: *ambdós són camins cap a la veritat*. Aquí es pot veure com en aquest cas es proposa una solució a un típic debat d'occident: sí que existeix la possibilitat d'un art filosòfic en què veritat i bellesa són *el mateix*, mentre aquest situï la seva concreció en l'encaix amb la veritat més profunda, una harmonització ontològica més enllà de valoracions de qualsevol altre tipus.

Com s'ha expressat abans, el món subjectiu que permeten les altres arts es inviàble en les arts marcials, ja que una mala pràctica marcial però apreciable com a moviment de ball té conseqüències que poden ser molt greus. Aquestes són les conseqüències de desenvolupar un art que té un jutge tan brutal com just: la realitat mateixa; tan se val el gust, preferències o els sentiments respecte de l'eficiència o no d'un moviment. Que potser el valor de la filosofia no es troba precisament sota la mateixa jurisprudència? Seria fins i tot desitjable que la realitat fos tan clara i ràpida responnent a moltes de les beneiteries i bogeries dels humans quan aquests escriuen o parlen a nivell teòric. Estaria bé que, quan el filòsof fessin un mal plantejament o escampessin una fal·làcia, rebessin una reprimenda tan clara com un cop.

*En conseqüència, el procés artístic és la realitat i la realitat és la veritat*⁸

Potser una filosofia que fos igualment respectuosa amb la realitat, que es prengués les seves afirmacions amb un *respecte vital-mortal* evitaria camins estranys que fan al·legòricament *caure en un forat mentre es mira les estrelles*. Una bellesa filosòfica i guerrera basada en el realisme, en l'harmonització, una filosofia bellament precisa que pot aprendre de les arts marcials i a la inversa, sempre atenent als consells del mestre Musashi:

*N'hi ha prou d'observar una mica al nostre voltant per veure com les arts marcials són reduïdes a simples mitjans per obtenir guanys. La gent mateixa es considera mercaderia i no vacil·la en adornar de formes vistoses les seves tècniques, moguts per l'afany de lucre. No fa falta ser gaire perspicaç per compartir la reflexió d'algú que va dir que aquesta forma d'ensenyar arts marcials només condueix a derrotes i complicacions.*⁹

BIBLIOGRAFIA

- ANTOLINEZ, M.A. (1998), *El go: un juego oriental milenario*, Nueva Acrópolis
- LEE, B. (1999), *El Tao del Jeet Kune Doo*, Eyras
- NITOBÉ, I. (2005), *Bushido*, Miraguano Ediciones
- STEVENS, J. (1985), *Secretos del Budo*, Edaf (Colección Luz de Oriente)
- MUSASHI, M. (2004), *El libro de los cinco anillos*, Ladosur
- BONAPARTE, N (2001), *Máximas de Napoleón sobre el arte de la guerra*, 2001, Ministerio de información de Venezuela
- ANÒNIM, [Nom d'usuari: Two-way street], 1 de gener del 2017, Bruce Lee: Lost interview [Arxiu de vídeo], <https://www.youtube.com/watch?v=QWYQNsXkrLo>.

⁷ Per aprofundir en el context històric: NITOBÉ, I. (2005) *Bushido*, Miraguano Ediciones

⁸ BRUCE LEE, *El Tao del Jeet Kun Doo*, Eyras, pàgina 12.

⁹ MIYAMOTO MUSASHI, *El libro de los cinco anillos*, Editorial Ladosur, Buenos Aires, 2004, p. 13